

الله الرحمن الرحيم

بسم

www.Ketab.ir

تقدیم به

خاتم الانبیاء حضرت محمد مصطفی ﷺ اشرف الانبیاء والمرسلین.

مولای متقیان امیر مؤمنان حضرت علی بن ابی طالب ؑ.

قطب دایره امکان بقیة الله الاعظم امام زمان رَحِمَهُ اللهُ تَعَالٰی.

بانوی کرامت حضرت فاطمه معصومه ؑ.

روح مطهر و ملکوتی امام خمینی رَحِمَهُ اللهُ تَعَالٰی و شهدای والامقام.

پرچم دار منتظران، حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای رَحِمَهُ اللهُ تَعَالٰی.

اساتید بزرگواری که از بوستان علم آنان خوشه ها برگرفتیم.

حاکمیت عقل

برقوای نفس در اخلاق اسلامی

تألیف: غفار ذالی مقصودلو

عنوان و نام پدیدآورنده: حاکمیت عقل بر قوای نفس در اخلاق اسلامی

تألیف: غفار ذالی مقصودلو

مشخصات ناشر: قم: نشر نگاه تعالی، ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۱۸۸ ص.

شابک: ۲۱۰۰۰۰ ریال ۲-۵-۹۹۲۸۷-۶۷۸-۶۲۲

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: عقل گرایی (اسلام)، نفس - جنبه های مذهبی - اسلام - اخلاق اسلامی

موضوع: Spirit -- Religious aspects -- Islam (Rationalism (Islam)

رده بندی کنگره: BP ۲۲۹/۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۷۱۳۱۹

حاکمیت عقل

بر قوای نفس در اخلاق اسلامی

نویسنده: غفار ذالی مقصودلو

ناشر: انتشارات نگاه تعالی

نوبت و تاریخ چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۲۲۰۹۹۲۸۷۰۵۲

مرکزپخش:

قم، بلوار شهید صدوقی، اول خیابان حضرت ابوالفضل (علیه السلام)، نشر نگاه تعالی،

تلفن: ۰۲۵۳۲۹۱۲۴۸۷

فهرست

مقدمه

۹

فصل اول: مفاهیم و کلیات

مفاهیم

مفهوم عقل

۱۳

۱۳

۱۳

عقل در لغت

۱۵

عقل در اصطلاح

۱۸

مفهوم‌شناسی عقل در آیات و روایات

۲۴

عقل نظری و عملی

۲۷

مفهوم شهوت

۲۷

شهوت در لغت

۲۸

شهوت در اصطلاح

۲۹

مفهوم‌شناسی شهوت در قرآن و روایات

۳۵

مفهوم غضب

۳۵

غضب در لغت

۳۵

غضب در اصطلاح

۳۸

مفهوم‌شناسی غضب در قرآن و روایات

کلیات

۴۳	اهمیت و جایگاه عقل
۴۳	اهمیت عقل در آیات
۴۵	اهمیت عقل در روایات
۴۷	اهمیت مدیریت قوه شهوت
۴۹	اهمیت مدیریت قوه غضب
۵۲	تجزیه و تحلیل، و جمع بندی

فصل دوم: جایگاه عقل در مدیریت قوه شهوت

۵۷	پیامدهای عدم مدیریت قوه شهوت
۵۹	شکم پرستی
۵۹	سرچشمه بیماری های جسمانی
۶۰	سرچشمه مفساد روحی
۶۳	شهوت جنسی
۶۴	چشم چرانی
۶۶	استمنا
۶۷	زنا
۶۸	هم جنس گرایی
۶۹	جاه طلبی
۷۰	هلاکت
۷۲	دوری از رحمت الهی
۷۲	عصیان در برابر خالق
۷۲	رویدن نفاق
۷۴	رهنمون های عقل در مدیریت قوه شهوت
۷۶	تعقل در پیامدهای شهوت
۷۷	بهره مندی از امر و نهی
۷۸	عبرت آموزی

۸۰	عفت‌ورزی
۸۲	مشاوری هدایتگر
۸۳	دعوت به انجام راهکارهای قرآنی و روایی
۸۳	کم‌خوری
۸۵	توجه به کرامت نفس
۸۵	مخالفت با شهوت
۸۷	ازدواج
۹۰	اشتغال به کار مفید و مداوم
۹۱	حذف زمینه‌ها
۹۴	اصلاح شرایط
۹۸	ممانعت افراد دلسوز
۹۹	ذکر و یاد خداوند
۱۰۲	یاد مرگ
۱۰۳	گمنامی
۱۰۴	قطع طمع از مردم
۱۰۶	آثار مدیریت قوه شهوت
۱۰۶	آثار مدیریت قوه شهوت در ارتباط با خالق
۱۰۹	آثار مدیریت قوه شهوت در ارتباط با خود
۱۱۲	آثار مدیریت قوه شهوت در ارتباط با خلق
۱۱۴	تجزیه و تحلیل، و جمع‌بندی

فصل سوم: جایگاه عقل در مدیریت قوه غضب

۱۲۱	پیامدهای عدم مدیریت قوه غضب
۱۲۲	تباه شدن عقل
۱۲۳	راه نفوذ شیطان
۱۲۵	فاسد کننده ایمان
۱۲۶	منشأ مفاسد اخلاقی
۱۲۸	هلاکت

۱۲۹	جنون
۱۳۰	عقوبت اخروی
۱۳۲	رهنمون‌های عقل در مدیریت قوه غضب
۱۳۳	تعقل در پیامدهای غضب
۱۳۴	مسلط شدن بر نفس
۱۳۵	علم و بردباری
۱۳۸	سکوت
۱۴۲	مدارا و سازگاری با مردم
۱۴۴	دعوت به انجام راهکارهای قرآنی و روایی
۱۴۴	ذکر خداوند
۱۴۷	بخشش و گذشت
۱۴۷	رعایت تقوا
۱۴۹	الگو قرار دادن معصومین علیهم‌السلام
۱۵۱	انس با قرآن
۱۵۲	یاد مرگ و توجه به روز قیامت
۱۵۳	تغییر وضعیت فیزیکی
۱۵۴	کاربرد متنوع آب
۱۵۵	از بین بردن عوامل غضب
۱۶۱	آثار مدیریت قوه غضب
۱۶۱	آثار مدیریت قوه غضب در ارتباط با خالق
۱۶۶	آثار مدیریت قوه غضب در ارتباط با خود
۱۷۰	آثار مدیریت قوه غضب در ارتباط با خلق
۱۷۲	تجزیه و تحلیل، و جمع‌بندی
۱۷۷	فهرست منابع

مقدمه

به نظر برخی از علمای اخلاق نفس دارای چهار قوه یا نیرو است: قوه عقلانی فرشته صفت، قوه غضب درنده خو، قوه شهوت حیوانی و قوه وهمی شیطانی.^۱

نفس انسانی به طور فطری و طبیعی از اول ولادت و قدم گذاشتن در این عالم، با تمایلات نفسانی و غرایزی چون شهوت و غضب نشو و نما کند که همگی آن‌ها فی حد ذاته و به نوبه خود مفید و لازمه زندگی انسانی است، لذا باید به نحو شایسته پرورش یابند و ارضاء شوند؛ اما مسئله مهم و وظیفه و مسئولیت سنگینی که هر انسانی بر عهده دارد آن است که جا و مکان به کار بردن غرایز و نحوه به کار بستن و نیز میزان ظهور و بروز آن‌ها را به خوبی بشناسد تا آن‌ها از راه تعادل خارج نشوند و بر اثر افراط و تفریط انسان را به زبونی و خواری و هلاکت نکشانند و در این وادی یکی از عوامل بسیار مؤثر که می‌تواند بشر را یاری و او را از خطرات نجات بخشند عقل او است. عقل فرستاده و رسول خداوند ﷺ است^۲ و انسان را مثل رسولان ظاهر به راه‌های رشد، خودسازی و تربیت اخلاقی هدایت می‌کند.

به فرموده خواجه نصیرالدین طوسی، کمال هر نوع از مرکبات نباتی و حیوانی در فطرت او تقدیم یافته است و با غریزت او مرکوز شده، و کمال انسانی و شرف فضیلت او حواله با فکر و عقل و ارادت او آمده، و کلید سعادت و شقاوت، و تمامی و نقصان به دست کفایت او باز داده.^۳

۱. جامع السعادات، ج ۱، ص ۶۱.

۲. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۵۰، حدیث ۲۹۶: الْعَقْلُ رَسُولُ الْحَقِّ.

۳. اخلاق ناصری، مصحح مجتبی مینوی، ص ۲۱.

سیر تکاملی انسان، تا حدّ زیادی در گرو آن است که بتواند با راهنمای‌های عقل بین قوای متضاد هم‌آهنگی ایجاد کند. شهوت و غضب اگر به‌طور کامل و مطلق از دستورات عقل متابعت کنند، به‌کلی انسان را از باطل و جور عاری و بری می‌گردانند. در غیر این صورت اگر شهوت و غضب فرد، تحت تأثیر راهنمایی‌های عقل واقع نشوند پس از رسیدن به حد رشد و بلوغ، يك حيوان عجیب و غریبی شود که در هر يك از شئون مذکوره گوی سبقت از سایر حیوانات ببرد، و از همه قوی‌تر و کامل‌تر در مقام حیوانیت شود.

طبق آموزه‌های منابع اسلامی، عقل جایگاه و نقش والایی در تربیت و پرورش شخصیت افراد دارد. خداوند متعال انسان را از دو طریق هدایت می‌کند: اول بوسیلهٔ انبیاء و پیشوایان معصوم و دوم از طریق عقل. پایه و اساس تعلیم و تربیت، پرورش جنبهٔ عقلانی شخصیت آدمی است. اگر فردی هدایت‌های عقل در زمینهٔ مدیریت قوهٔ شهوت و قوهٔ غضب را رعایت کند در واقع به تربیت اخلاقی و تزکیهٔ نفس اقدام کرده و در نهایت از این طریق به هدف تربیت اخلاقی یعنی قرب الهی دست یافته، در دنیا و آخرت به سعادت و کمال واقعی می‌رسد.

این کتاب از سه فصل تشکیل یافته است: فصل اول مربوط به مفاهیم و کلیات است؛ فصل دوم راجع به جایگاه عقل در مدیریت قوهٔ شهوت است؛ فصل سوم در ارتباط با جایگاه عقل در مدیریت قوهٔ غضب است.

مباحث مذکور با امداد الهی، یاری جستن از معصومین علیهم‌السلام و راهنمایی اساتید گران‌قدر حوزه و دانشگاه از جمله حجج الاسلام: دکتر احمد عابدی، دکتر سید احمد فقیهی و دکتر محمدرضا موسوی نسب، به رشتهٔ تحریر درآمده است که انشاء الله مورد رضایت حق تعالی و امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف قرار بگیرد.

خدایا هر چه رفت از سهوکاری بیامرز از کرم کآموزگاری